

РЕЦЕНЗІЇ

А.В. Іщенко,

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ
ГЕНЕЗИСУ СИСКНОЇ ПОЛІЦІЇ НА УКРАЇНІ
ЗА ЧАСІВ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ¹**

Підвищена суспільна небезпека сучасної злочинності в Україні зумовлює нагальну необхідність пошуків більш ефективних форм і методів боротьби з нею. Значну допомогу в цьому може надати вивчення досвіду минулого, в тому числі досвіду боротьби з професійною злочинністю сискної поліції дореволюційної Росії. На превеликий жаль, серед сучасної навчально-методичної літератури немає праць, в яких би комплексно розглядався процес зародження, становлення і розвитку сискної поліції на території України за часів Російської імперії. Тому вихід монографічного дослідження відомого фахівця з історії професійного сиску та криміналістики, кандидата юридичних наук, доцента В.М. Чиснікова “Сискна поліція на Україні за часів Російської імперії (1880–1917 рр.): історико-правове дослідження”, на нашу думку, є *актуальним* і своєчасним.

Структурно праця складається з передмови наукового редактора видання, знаного історика-правознавця професора О.Н. Ярмиша, вступу, чотирьох розділів, що мають кожний по три підрозділи, які гармонійно доповнюють один одного, а також висновків і додатку. Визначена структура дозволяє на достатньому науково-методичному рівні розкрити зміст визначеної теми. Відзначимо, що автор монографії вперше в історико-правовій літературі відтворює основні етапи організації сискної поліції на Україні, висвітлюючи оперативно-розшукові, криміналістичні та кримінально-процесуальні аспекти її діяльності в боротьбі з професійною злочинністю в другій половині XIX століття і до падіння самодержавства. Саме в цьому, в першу чергу, проявляється його *новизна*, до якої слід віднести і те, що значна кількість архівних джерел, використаних в монографії, вводяться до наукового обігу вперше. Серед новацій автора також є встановлення раніше невідомого сучасній історико-правовій літературі факту, що 17 грудня 1913 р. імператор Микола II підписав Указ про започаткування **5 жовтня** щорічного професійного свята для чинів поліції Російської імперії, – **Дня поліції**, який почали відзначати, починаючи з 1914 року.

Перший розділ праці “Теоретико-методологічні засади, історіографія та джерелознавча база дослідження” присвячений визначенню методів і методології дослідження, стану наукової розробки проблеми та аналізу основних джерел роботи.

У другому розділі, що має назву “Історичні передумови й організаційно-правові засади створення сискної поліції на Україні (IX ст. – 1917 р.)” висвітлюються, визначені автором, чотири етапи генезису на території нашої держави органів, що здійснювали кримінально-розшукові функції.

¹ Чисніков В.М. Сискна поліція на Україні за часів Російської імперії (1880-1917 рр.): історико-правове дослідження. У 2 кн. Книга II: Монографія. / В.М. Чисніков. – К.-Х.: ДНДІ МВС України, 2014.

Перший етап (IX ст. – березень 1873 р.), тобто з моменту виникнення держави Київської Русі до першої, експериментальної, спроби створити в Києві при міській поліції спеціалізований підрозділ (сискну частину) для боротьби виключно з загально-кримінальною злочинністю. *Другий етап* (березень 1873 р. – 1874 р.), коли створена в Києві сискна частина функціонувала протягом року і, на великий жаль, незважаючи на позитивні результати, її діяльність була припинена в результаті відмови міської думи надавати кошти на її утримання. *Третій етап* (червень 1880 р. – липень 1908 р.), коли на території України, спочатку в Києві, а потім в Одесі (1898 р.) та Харкові (1902 р.), при міській поліції створюються перші сискні відділення (частини). і виробляються форми та методи їхньої діяльності. *Четвертий етап* (липень 1908 р. – лютий 1917 р.), який характеризується створенням загальнодержавної системи сискної поліції, закріпленням в законодавчому порядку основних принципів її діяльності та удосконалення організаційних форм. Всього на момент падіння Російського самодержавства в державі існувало 114 штатних сискних відділень 4-х розрядів, 16 з яких функціонували на території України.

Саме в ці роки, як стверджує дослідник, були започатковані правові засади боротьби з професійною злочинністю, розроблені основні форми, тактичні прийоми, методи цієї боротьби, налагоджена система розшукових обліків, почали упроваджувати в практику кримінального сиску новітні досягнення науки і техніки: антропометрію, дактилоскопію, фотографування, собак-шукачів, валізу сищика (слідчий чемодан) тощо.

Заслугове на увагу пропозиція автора вважати Днем створення українського карного розшуку **26 липня**, оскільки саме цього дня в 1880 році розпорядженням київського губернатора було створено перший на Україні спеціалізований оперативно-розшуковий підрозділ поліції, який поклав початок вітчизняній службі кримінального сиску.

Третій розділ монографії присвячений організації та діяльності на Україні реєстраційних бюро, які вважалися головним структурним підрозділом сискної поліції, а їх діяльність базувалася на криміналістичних науково-технічних засадах. Автор вдало, на нашу думку, перед висвітленням організаційно-правових засад діяльності реєстраційних бюро сискної поліції на Україні розглянув історико-правові аспекти формування криміналістичної думки на Україні в XIX – на початку XX ст. Завершальний підрозділ третього розділу присвячений діяльності начальника Київського сискного відділення титулярного радника Гергія Михайловича Рудого, визначна роль якого була встановлена дослідником в процесі архівних розвідок. Саме Г.М. Рудий був одним з “піонерів” застосування науково-технічних засобів у діяльності поліції Російської імперії. Завдяки йому чини Київського сискного відділення першими в Росії почали застосовувати в розшуковій практиці валізу сищика (слідчий чемодан) (1903 р.), кримінальну реєстрацію злочинного елемента за допомогою дактилоскопії (1904 р.), собак-шукачів (1905 р.). Заслугою Г.М. Рудого також є розробка й прийняття першого в Росії відомчого нормативно-правового акту – “Інструкції чинам Київської сискної поліції” (1905 р.) Засноване ним в 1902 р. антропометричне бюро поклато початок заснуванню на Україні поліцейської експертно-криміналістичної служби.

У четвертому, завершальному розділі монографії, автор висвітлює оперативно-розшукову діяльність сискної поліції, її правове регулювання, основні форми та методи, які застосовувалися в боротьбі з професійною злочинністю. Розглядається також діяльність сискної поліції щодо провадження дізнання та взаємодії з загальною поліцією, іншими правоохоронними, судово-прокурорськими органами і Кабінетами науково-судової експертизи.

Слід також згадати і про солідний “Додаток” до монографії, який містить 57 документів і матеріалів, які не ввійшли до першої книги цього видання. Деякі з архівних документів вводяться до наукового обігу вперше, а більшість матеріалів стали бібліографічною рідкістю і не публікувалися понад століття.

Отже, зазначене монографічне видання, на наше глибоке переконання, безумовно принесе користь курсантам, слухачам (студентам), ад’юнктам, викладачам вищих юридичних навчальних закладів України, буде корисним і співробітникам оперативних та криміналістичних підрозділів МВС, а також стане вагомим джерелом для подальших історико-правових, криміналістичних і сискологічних досліджень.